
Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

*Született kamaszok a
technokultúrában*

Dr. Kollár József

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Boldogságréning

<http://www.acoach.hu>

DR. KOLLÁR JÓZSEF

SZÜLETETT KAMASZOK A TECHNOKULTÚRÁBAN

A számítógépes világháló lehetővé teszi a tudás szabad áramlását: legalábbis azon családok számára, amelyek bátran fejest ugorhatnak az információ digitális folyójába. Egyre szélesebbre nyílik a virtuális olló: vannak, olyan fiatalok, akiknek alanyi jogon jár az információ (családi háttér, olvasás- és íráskultúra, idegen nyelvek elsajátítása), mások viszont, bármennyire is szeretnék, nem részesülhetnek az információs társadalom áldásaiból. Azok az ifjak, akik hálópolgároként élhetik mindennapjaikat, gyorsan felnőttekké válnak, míg az információtól elzárt felnőttekre, illetve gyermekeikre végzetes infantilizálódás vár: életfogytig tartó tanulás helyett lehetséges, hogy életfogytig tartó avulás.

Az információelvonás „gyermekké tesz”, az információ viszont felnőtté avat, függetlenül a biológiai életkortól, hiszen eltűnnek a felnőtt- és a gyermekkor határai a tudástermelés mindennapjaiban. Ilyen értelemben is új középkorról beszélhetünk, hiszen a középkorban a felnőtt és gyermek közötti különbség nem volt annyira nyilvánvaló, mint az azt követő korszakokban. „A középkorban, az újkor kezdetén, s az alsóbb osztályok körében még sokáig, a gyermekeket, amint nem szorultak anyjukra vagy dadájukra (...) a felnőttek közé bocsátották. Nyomban bekerültek az emberek nagy közösségébe, együtt dolgoztak és játszottak társaikkal, idősekkel és fiatalokkal egyaránt”(idézi Nyíri, 2009) Az újkorban létrehozott iskolák különítik el először radikálisan egymástól a nevelő felnőttet és a tanuló gyereket. Az iskola intézménye akkor vált fontossá, amikor a társadalmi viszonyok már nem tették lehetővé a gyermekek számára azt, hogy spontán módon integrálódjanak a felnőttek világába (vö. Nyíri, 2009). Az írásbeliség elterjedésekor végleg szükségessé vált a széles körben elérhető oktatási intézmények létrehozása: az iskola a tudományokba való beavatás templomává válik, melynek felszentelt, aszketikus papja a tanár, majd később az alkalomadtán titokban bulvársajtót bújó profán tanár. Korunkban ismét a középkorhoz hasonló mintázatok lelhetők fel: az a tudástér, amelyben a gyerekek játszanak, tanulnak, révülnek azonos azzal a létszférával, melyben a felnőttek üzletet kötnek, tudást termelnek, információt cserélnek, adnak és vesznek, szórakoznak és kommunikálnak. Az új középkorban tehát a gyermekkor és a felnőttkor radikális szembeállítása irreleváns: a különbség az információval rendelkezők és az attól megfosztottak között áll fenn.

A hálópolgárrá válás felnőtté avatás is egyben. A formális oktatás mellett az esetleges és informális tanulás is fontos szerepet játszik: a digitális folyó hullámain való evezés új és új kihívásokat teremt. A világháló nyitott, állandóan változó tanulási környezetté válik minden központi direktívától mentesen. Ebben az állandóan változó közegben együtt hajózik a digitális folyó hullámain szülő és gyerek. A tudatos és célirányos tanulás kiegészítve ezzel az új, spontán

Mentofaktúra folyóirat
-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

*Született kamaszok a
technokultúrában*

Dr. Kollár József

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Boldogságréning

<http://www.acoach.hu>

tanulással a hálózati ember új típusát eredményezi. Azok a családok, amelyek részesülnek mindebből, a nyertesek, az információtól megfosztottak pedig a vesztesek.

Az információ áramában születő személyiség számára a valóság kvázi-mágikus megélésének, illetve egy neotörzshöz, szubkultúrához való tartozásnak, egyik fontos kelléke például a ruházat. „Az öltözködést a kultúra sok évszázados fejlődése alakította ki. A hidegtől való védelem mellett fontos szerepet játszott a viselet szimbolikus és mágikus jelentősége is” (Tarján, 2009).

Eredendően a ruha nem csupán óvta viselője testét, varázserővel is bírt, a gonosz szellemek ártó hatalmával szemben adott védelmet. Mágikus eredetűek a testdíszek és a különféle ékszerek is. A modern kozmetika elődje, a testfestés kitüntetett alkalmakhoz kapcsolódó rituális esemény volt. A hagyományos kultúrákban a ruha mindig kifejezte viselőjének társadalmi státuszát, életkorát, származását. Az adott társadalmi rétegen belül a ruhaviseletben fellelhető apró különbségek segítségével különültek el az egyes személyek. Az öltözködés változása együtt jár az értékek és a gondolkodás átalakulásával. „Az öltözködés jelrendszere minden ismert társadalomban kitüntetett – bár sohasem egyedüli – terület volt a társadalmi különbségek és összetartozások kulturális jelek segítségével történő kinyilvánítására. Ennek kézenfekvő, praktikus oka van: a viselet az a kulturális jel, ami minden emberhez, minden környezetben, az ő külön megnyilatkozása nélkül is hozzárendelhető” (Valuch, 2009).

A serdülőkorba lépő homo informaticus gyerekek számára (egyebek mellett) azért fontos az öltözködés, mert egyrészt a ruhák megválasztásán keresztül képesek integrálódni a számukra vonzó kortársakhoz, másrészt ily módon jelzik szüleik számára, hogy a korábbi kapcsolatukat új alapokra szeretnék helyezni. A gyermekből serdülővé váló személyiség újrastrukturálása jól nyomon követhető az öltözködés változásában, a kulturális jelek tudatos megválasztásában. A szülőnek szembesülnie kell azzal, hogy gyermeke olyan identitást keres, amely esetleg nem illeszkedik a róla korábban kialakított képhez, nem passzol a szülő előzetes elvárásaihoz.

Játsszunk el azzal a gondolattal, hogy a gyermekből lett kamasz hirtelen hiphop ruhákat kezd hordani, és ezzel összhangban a szülő számára elviselhetetlen zenéket hallgat! A szülők nagy hibát követnek el, ha radikálisan visszautasítják a gyermekükben lezajlott változást. Akkor járnak el helyesen és intelligensen, ha megpróbálják megismerni azt a szubkultúrát, aminek mágikus ruhadarabjai ellepik gyermekük ruhásszekrényét. A jó szülő tehát beiratkozik a Bevezetés a hiphopba című internetes tanfolyamra, és szorgalmasan jegyzetel. A hiphop (alternatív írásmódban hip-hop vagy hip hop) a hetvenes évek egyik új (elsősorban afro- és latin amerikai gyökerű) nagyvárosi (New York-i) zenei műfaja, valamint kulturális mozgalma. A hiphop terminust vélhetőleg egy híres rapper, Keith Cowboy használta először. A legenda szerint egy éppen hadba lépő katonabarátját ugratta a hip-hop-hip-hop önfeledt ismételtetésével, amellyel

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

*Született kamaszok a
technokultúrában*

Dr. Kollár József

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Boldogságréning

<http://www.acoach.hu>

viccesen a katonák menetelésének ritmusát utánozta. Később Afrika Bambaataa használta a hiphop terminust a hiphop zenét szerves részeként magába foglaló szubkultúra jelölésére. A hiphop nagyvárosi életforma, melyben együtt van jelen az etnikai hovatartozás kinyilvánítása, a modern technológia táguló univerzuma, a nagyvárosi életforma által inspirál művészet és maga az egyszerre vonzó és taszító nagyvárosi élet. A hiphop mint kulturális mozgalom négy pillérre épül: 1. A break-, illetve a különféle utcai táncok; 2. A hiphop nagyvárosi művészet, legtipikusabb formája a graffiti; 3. A DJ-k által mixelt zene; 4. Rappelés: nagyváros mélyen felszínes költészete. A

hiphopban mint szubkultúrában lebegő kamasz jellegzetes ruházata: G-Unit Reebok cipő, Sir Benni Miles ing, kifordítható Sir Benni Miles átmeneti kabát, Akademiks nadrág, Ecko póló. A fenti ruhadarabok együttesen meglehetősen sokba kerülnek: vagyis a hiphop láthatóan nem adja ingyen magát, a szülőnek mind mentálisan, mind pedig anyagilag össze kell szednie magát.

A gyermeke által választott életforma elsőre bármennyire is idegen a szülő számára, megfelelő empátiával és kitartással belakható, megérthető és elfogadható. Nem az a cél, hogy ezentúl ő is hasonló ruhákban járjon, mint gyermeke, hiszen az nem lenne hiteles, ha nem következne addigi életviteléből, ízlésvilágából. A hálózati társadalom egyik neotörzse vagy szubkultúrája a hiphop, mely mint utcai technoköltészet fontos szerepet játszik a hálózat továbbszövése során. A mai tizenévesek szülei - akiknek, ha akarták, ha nem, énekelniük kellett a „Szódd a selymet elvtárs!”, és a „Hej, te bunkócska te drága” című mozgalmi dalokat - nyilván kicsit furcsán érzik magukat a digitális forradalom mozgalmi dalait hallgatva, és nem könnyő tornacipős (hip-hop-hip-hop) kamasszá lett gyermekükkel együtt breakelni az állandó változásnak kitett jövő felé az „elágazó ösvények kertjében”.

Ráadásul végig tudatában kell lenniük, hogy miután elkísérték gyermeküket a szubkultúra kapujáig, egyedül kell megtalálniuk a hazafelé vezető utat!

Persze kétszer nem koptathatjuk ugyanazt a flasztort, vagyis a változás és állandóság dialektikája jellemzi a végkifejlethez vezető utat is. Életünket lényegileg meghatározza az állandóság és a változás kényes egyensúlya (az öltözködésben, a divatban talán még tetten érhetőbb, mint valaha). A mindent átható változás ténye éppen akkor lett az európai tudat számára megtapasztalhatóvá, amikor az állandóság fogalmát sikerült megragadnia.

Egy rendszer (család, párcapcsolatban élők, szinglik és bármilyen szervezet) változatlanóságát, paradox módon, gyakran a benne végbemenő változások idézik elő. Ugyanakkor a változások elmaradása miatt az adott szerveződés összeomolhat, azaz, a benne cselekvő ágensek akaratával szöges ellentétben, megváltozhat. Az állandóságra való törekvés tehát gyakorta a változás legfőbb motorjává válik. A rendszeren belüli változtatásokra irányuló szándékok viszont az adott szisztéma változatlanóságának, rugalmatlanságának legfőbb okai lehetnek.

Mentofaktúra folyóirat

-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

*Született kamaszok a
technokultúrában*

Dr. Kollár József

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Boldogságréning

<http://www.acoach.hu>

A rendszerből való kilépés megkerülhetetlen időszaka a serdülőkor, mely a gyermeki létből a felnőttkorba való átmenet. A kamasz-invázió óhatatlanul veszélyezteti a felnőttek világát, az idősebb generációk aggódnak, hogy esetleg nem képesek szabályozni a fiatalokat. A generációváltás során az állandóságnak és a változtatásnak van egy optimuma, mely nélkül az egyes generációk sem megújulni, sem korábbi értékeiket megőrizni nem lennének képesek. A kamaszoknak tudomásul kell venniük a családon túli világ elvárásait, le kell küzdeniük a számukra felállított akadályokat, át kell esniük felnőtté avatás kvázi-rítusain. Döntéseiket vállalni képes ágensekké kell válniuk, és ki kell alakítaniuk saját identitásukat, stílusukat, ízlésvilágukat. A folyamatosan identitáskriszisen élő kamaszkorra jellemző az „identitás avagy szerepkonfúzió”. A kamaszkor a „szerepkísérletek” időszaka, a rendelkezésre álló szerepmoделlek kipróbálásának szép új világa. Az identitás kialakulása azokban a korszakokban egyszerűbb, amelyekben kevesebb a minta áll rendelkezésre. Az identitáskriszisen korábban a kamaszkor végeztével befejeződött, de az információs korszakban mindhalálíg tart: vagyis a homo informaticus élete felfogható folyamatos kamaszkorként, melyben a szülők gyakorta éppen úgy kamaszként viselkednek, mint serdülő gyermekeik.

Az információs társadalom polgárai a gyermeki létből hirtelen olyan felnőttkorba lépnek, melyben potenciálisan mindig jelen van a rendszerből való kilépés mámorában élő kamasz, aki folyamatosan identitáskriszisen él, és fulladozik a média által kibocsátott adatszomogban. A családok létét állandóan veszélyezteti a bennük élő valódi és a kvázi-kamaszok lázadása. Posztmodern korunkban a családterapeutáknak választ kell adniuk erre a furcsa jelenségre, vagyis a családok elkamaszodásának tényére. A folyamatos identitáskriszisen állapotában, vagyis az állandó változásban élő családok csak úgy maradhatnak működőképeseek, ha a kvázi-kamaszlétben vergődő tagjai „felnőttként” képesek elfogadni azt, hogy folyamatosan veszélyben vannak: az identitáskriszisen bármikor újra bekövetkezhet. A szülőknek meg kell tanulniuk olyan stratégiákat alkalmazni, amelyek révén alkalmassá válnak arra, hogy a felnőttkorra jellemző állandó értékek melletti elkötelezettségüket képesek legyenek legalább szimulálni. Például az öltözködésük, külső megjelenésük radikális megváltozás zavaró lehet a gyerekek számára, mivel azt üzenik, hogy ismételten identitáskriszisenbe kerültek. Ilyenkor felmerülhet a család többi tagjában, hogy a hirtelen öltözködésváltozás egy külső személynek szól, aki veszély jelenthet a családra.

Tudomásul kell vennünk, hogy az információs sztrádán stoppoló felnőttnek látszó lények gyakran különféle identitáskényszerek elől menekülő kamaszok. Az otthon szimbolikus terében konstituálódó családokat a homo informaticusok nomád hordái váltják fel, akik filléres konyharegények olvasása helyett inkább kamasztáncot (break) járnak a digitális esőben. T. S. Eliot A szikla című költeményében a következő kérdést teszi fel: „Hol az Élet, mely életünkben elveszett? Hol a bölcsesség, mely tudásunkban

Mentofaktúra folyóirat
-filozófia és Coaching

<http://www.mentofaktura.hu>

*Született kamaszok a
technokultúrában*

Dr. Kollár József

Coach képzés

<http://www.szervezetepites.hu>

Boldogságréning

<http://www.acoach.hu>

elveszett? Hol a tudás, mely az információban elveszett?”. Valamennyiünknek nagy gondot okoz az „adatszomogban” fuldokoló környezetünkkel, benne szeretteinkkel, szövetségeseinkkel közösen strukturálni az időt, „költőien lakozni” a technokultúrában. Túl sokan kereskednek álinformációkkal és előre gyártott identitásokkal, a pillanat megszállottjai, hiszen ami (vagy aki) ma érdekes az, holnap talán felejtésre lesz ítélve. Az „Én”-keresés labirintusában bolyongó kvázi-kamaszok számára Ariadne fonala a life coach, aki jobb pillanataiban képes megmutatni a folytonos változás mögötti (relatív) állandóságot: a született kamaszokban rejtőző, olykor felelős döntésekre is képes felnőttet. Valamennyiünknek nagy gondot okoz az „adatszomogban” fuldokoló környezetünkkel, benne szeretteinkkel, szövetségeseinkkel közösen strukturálni az időt, „költőien lakozni” a technokultúrában. Castells szerint „a tér a társadalom kifejeződése”.

Az információs társadalom változásai a térről alkotott elképzeléseinkre is befolyással vannak. A mindig megújuló térben az állandóan alakuló közösségek (szervezet, család) a maguk teljességében tükröződnek. A tér az egymással szemben álló érdekek és értékek kifejezője is egyben, ebből a szempontból egyáltalán nem homogén. A különféle családok, párok, szervezetek stb. más-más módon konstituálják saját terüket, vagyis a társadalmi tér sok egymás mellett létező szubtérből áll. Az ontológiai coaching során ezeknek a szubtereknek a feltárása és újrakonstruálása a cél.